

TOPONÍMIA COSTANERA VALENCIANA DE 1673

Jordi COLOMINA I CASTANYER

INTRODUCCIÓ

Les *Ordinacions tocants a la custodia y guarda de la costa marítima del Regne de València* manades fer i publicar per Vespasiano Manrique Gonzaga, Comte de Paredes i Lloctinent i Capità General en la Ciutat i Regne de València (1669-1675), impreses en València en l'any 1673, estableixen allò que deuen guardar i observar el veedor general (p. 2), els capitans i les companyies de cavalls (p. 5), els requeridors (p. 8), els alcaïts (p. 15), els artillers, atalladors, guardes i atalaies (p. 16); indiquen «com se han de repartir los soldats y Guardes de les Torres y Fortalees les centineles y asistencia de elles» (p. 24), les obligacions de peixcadors, pastors i caçadors (p. 27), l'aplicació de les penes als infractors (p. 29), i les preeminències dels oficials i soldats de la costa (p. 30); regulen «com han de fer los Atalladors los atalls y les Guardes les descubertes, y ahon y com se han de dar los segurs» (p. 33); i finalment ordenen «com se han de doblar les Guardes en totes les Fortalees, Torres, Castells y Estancies de la costa» (pp. 48-55)¹.

En aquest treball: a) transcriu amb tota fidelitat —només introdueix apòstrofs i guionets segons l'ortografia moderna— la part d'aquestes *Ordinacions* més rica en toponímia: els dos darrers apartats (pp. 33-55), b) classifica els noms de lloc que hi apareixen i c) en faig alguns comentaris².

- (1) La preocupació que genera les *Ordinacions* és, com és sabut, la por a les incursions piràtiques, tan sovintejades en aquella època. En el text veurem que les missions fonamentals encomanades als atalladors i a les guardes són: veure «si està la costa neta de enemichs» (p. 5), descobrir «embarcacions sospitoses» (Cast.1), «indicis de Moros» (Cast.5), «noves de Moros» (A.2); en definitiva, esbrinar «quina seguritat hi ha en la costa» (Vi.8). Vet ací el significat de les abreviacions: P. (partit de Peníscola), Cast. (p. de Castelló de la Plana), Va. (p. del Grau de València), Cu. (p. de Cullera), D. (p. de Dénia), X. (p. de Xàbia), Calp (p. de Calp), Vi. (p. de la Vila Joiosa), Jo. (p. de Sant Joan d'Alacant), A. (p. d'Alacant), E. (p. d'Elx) i O. (p. d'Oriola); els números i les lletres indiquen els paràgrafs dins el text referent a cada partit.
- (2) Transcriu el text de l'exemplar de la Biblioteca Universitària de València (BUV). El mestre de la nostra filologia, l'admirat Marian Aguiló, mentre en va ser bibliotecari —1858-1861— va despullar en part aquestes *Ordinacions* per al seu excel·lent diccionari (vegeu, p.e. en el *DAG* els mots *Almadum*, *atal*, *atallador*, *gola* del riu, *sol* del riu, *Talayola*, *trajo*). Un altre bibliotecari de la BUV, Marcelino Gutiérrez del Caño, en la seua *Monografía histórica de la Villa de Altea*, València, 1920, va transcriure —amb molt poca cura— la part de les *Ordinacions* relativa al partit de la Vila Joiosa (pp. 213-217) [Hi ha una reedició facsímil d'aquesta obra, publicada en 1980 per la Diputació Provincial d'Alacant]. Aquesta transcripció de Gutiérrez del Caño va ser la que em féu adonar del valor lingüístic de les *Ordinacions* i la que em va esperonar a estudiar-les.

Les *Ordinacions de la costa marítima* de 1673 ens mostren una valencià d'una gran bellesa i d'un interès excepcional per a l'estudi del nostre llenguatge administratiu a la darrera del segle desset³.

CIUTATS, VILES I LLOCS ESMENTATS EN LES *ORDINACIONS*

Ador, Adsaneta, Alacant, Alaquas, Albalat, Alboraya, Alcalà de Gibert, la Alcora, Aldaya, Almacera, Almaçora, Almenara, la Alqueria de la Condesa, Altea, Ares, Aygues⁴;

*Benasal, Benejúsar, Beniarjó, Benicarló, Benidorm, Benifaraig, Benifayró, Beniferri, Benimaclet, Benisa, Benlloch, Borbotò, Borriana*⁵;

*Cabanes, Callosa, Calp, Canet, Carpesa, Castell de castells, Castell de Villamalefa, Castellò de la Plana, Catral, Chirivella, Chodos, Cimat, Coix, Corbera, Cortes, la Creu del Puig, Culla, Cullera*⁶;

Denia;

Elig;

*Figueroles, Finestrat, la Font d'en Carròs, Fortaleny, la Foya, Foyos*⁷;

*Gandia, la Granja, el Grau de Gandia, el Grau de Molvedre, el Grau de Valencia, Guardamar*⁸;

*Ladaya, la Llúcia, Lucena, Ludient*⁹;

*Mancofa, Massamagrell, Massarrojes, Meliana, Mislata, Molvedre, Moncada, Morayra, Museros*¹⁰;

Nules;

*Oliva, Orcheta, Oriola, Oropesa*¹¹;

- (3) L'ortografia del text és impecable, llevat d'algunes imperfeccions degudes sense dubte al parlar *apitxat*, p.e. confusions *s/ss/z*: *Benasal, Benisa / Usseres / Cazadors, tozal, ch/j*: *Vilachoyosa, el Chaedor*, i *b/v*: *Gibert*. Hi apareixen alguns castellanismes, ben normals en l'època (com ara *puesto, entonces, cuydado, cortijo, Palacio*. Però el lèxic, la fraseologia i la sintaxi són molt rics i justificarien un estudi aprofundit, que no puc fer ara (sembla que ja hi ha qui el fa: quan ja tinc aquesta comunicació enlestida m'informa Antoni Ferrando que hi ha un tesi de llicenciatura en marxa sobre les *Ordinacions*).
- (4) En aquesta nota i en les següents done les formes actuals dels topònims —segons el *Nomenclàtor geogràfic del País Valencià* publicat a València l'any 1970 per Promocions Culturals S.A.— quan són diferents de les del text. Atzeneta del Maestrat, Alaquàs, Albalat dels Sorells (CAVANILLES, II, 297 escriu Albalat de Mosen Soréll), Alboraià, Alcalà de Xivert, l'Alcora, Aldaia, Almàssera, Almàsora, l'Alqueria de la Comtessa, Ares del Maestrat (CAVANILLES, II, 315: Ares del Maestre), Aigües de Busot.
- (5) Benassal, Benejúsar/Benejúzar, Beniarjó, Benicarló, Benifairó de Valldigna, Benferri (Baix Segura), Benissa, Bell-lloc del Pla, Borbotó.
- (6) Cabanes de l'Arc, Callosa d'En Sarrià i Callosa de Segura, Canet d'En Berenguer, Castells de Serrella o Castell de Castells, el Castell de Vilamalefa, Xirivella, Xodos, Simat, Corbera de la Ribera, Cortes d'Arenós, la Poble de Farnals o la Creu del Puig (CAVANILLES I, 138 escriu: «la Poble de Farnals, conocida hoy con el nombre de la Creu del Puig», però en l'índex de segon volum diu: «Creu del Puig ó Poble de Farnals» p. 303).
- (7) Dénia, Elx, La Foia, Foios.
- (8) La Granja de Rocamora, el Grau de Morvedre.
- (9) Daia Vella/Daya Vieja, la Nucia (la forma *la Llúcia* del text em sembla una errada), Llucena, Lluident/Ludiente.
- (10) *Moncofa* [Però la forma documentada més antiga és *Mancofa*, des del segle XIII (Vg. BARCELÓ 1983: 179); *Mencofa* i *Mancopha* a la *Crònica* de Jaume I (ed. J.M. Casacuberta V, 41). La variant *Moncofa*, que és la que usa Cavanilles (I, 113), deu ser fruit d'una assimilació regressiva combinada amb contaminació dels noms en *Mont-*. Segons el DCVB encara alternen a la comarca les pronúncies *mancòfa* i *moncòfa*], Massarrojos [Massarrojes si no és una errada seria una variant interessant; al *Llibre del Repartiment* apareix una alqueria anomenada *Maçarrojos*], Morvedre [la variant *Molvedre*, deguda a una simple dissimilació de líquides, és la pronúncia actual segons el DCVB. Tاراçona escrivia en 1580 *Murvedre* (p. -183)], Moraira, Montcada de l'Horta.
- (11) Orxeta, Orpesa.

*Paiporta, Palma, Patraix, Pego, Peniscola/Paniscola, Picanya, Piles, la Pobra, Pobra de Arenòs, Polinyà, Polop, Potries, Puçol, el Puig*¹²;
*Quart*¹³;
*Rafal, Rafalell, Rafelbunyol, Rafelcofer, Relleu, Riola, Rocafort, Rusafa*¹⁴;
*San Joan/Sen Joan, S. Pola, Serra d'en Galcerà, Serratella, Sucayna, Sueca*¹⁵;
*Taberna, Taverna, les Tavernes, Teulada, Torreblanca, la Torre Vella de les Salines, Torrent*¹⁶;
*Usseres*¹⁷;
*Valencia, la Vall de Guadalest, (Llochs de) la Vall de Segò, el Verger, Vilajoyosa/Vilajoiosa/Vilachoyosa, Vilanova, Villahermosa, Villamalur, Vinalesa, Vinaròs, Vistabella*¹⁸;
*Xabea, Xaraco*¹⁹.

ALTRES TOPÒNIMS QUE APAREIXEN EN LES ORDINACIONS

aigües

«puesto dit la Aygua de Alboraya» (Va.a).

[El sentit de 'lloc on hi ha aigua, no necessàriament corrent, p.e. un toll, etc.' que sembla tenir *aigua* en el text no el trobe enregistrat ni al *DAG* ni al *DCVB* ni al *DCor* —aquest darrer en parla una mica, però només del sentit proper de 'riu, xaragall, corrent d'aigua'—. Puc aportar alguns exemples d'aquest sentit d'*aigua* en textos d'autors valencians. El més antic és de la *Gatomàquia valenciana* de Bertomeu Tormo, del segle XVIII, que era de la Vall d'Albaida: «el trobà [al gat] satisfet / en una *aigua* que diuhen del Pohuet» (p. 22 de l'edició de Puig y Torralva, València, 1880). I els dos grans escriptors castissos del nostre segle usen una forma diminutiva *aigüeta*: «a l'últim atahullà un reyet anviscat en una *aigüeta*» (Joaquim Martí Gadea, *Encisam de totes herbes*, València, 1891, p. 480); «no pogué fer més que marxar tot seguit al mas per a beure, puix en aquell camp no hi havia cap *aigüeta*» (Enric Valor, *Obra Completa*, II, València, 1976, p. 265). A Alcoi hi ha el Regall de l'*Aigüeta* Amarga a la partida de Polop.]

«puesto de la Aygua de Bonamat» (Va.a)

[Bonanat deu ser el llinatge del propietari del lloc. Té l'origen en el llatí *bona (hora) natus* 'nascut en bona hora' (MOLL 1987: 262) i és la forma primitiva del cognom actual *Boronat*, resultat d'una dissimilació de nasals, semblant a la de *Coromina* (<*Conomina* <*Condomina*).]

«puesto dit la Aygua de Massamagrell» (Va.a)

«puesto de la Aygua de Moncada» (Va.a)

«puesto dit la Aygua de Puçol» (Va.a).

(12) La Pobra de Rocamora, la Pobra d'Arenós.

(13) Quart de Poblet.

(14) Rocafort de Campolivar, Russafa.

(15) Sant Joan d'Alacant, Santa Pola, la Serra d'En Galceran, la Serratella, Sucaina.

(16) Tàrbena [la *Taberna* del text és una errada], la Vall de Tavernes, Tavernes Blanques, Torrevella/Torrevieja, Torrent de l'Horta.

(17) Les Usseres.

(18) El Castell de Guadalest, la Vila Joiosa, Vilanova d'Alcolea, Vilafermosa, Vilamalur, Vistabella del Maestrat.

(19) Xàbia, Xeraco [Però la variant més documentada i primerament és *Xaraco* (i també *Exaraco*) des del segle XIII (BARCELÓ 1983: 226)].

l'Albir

«la Guarda de en mitg, que es la del Albir» (Vi.3).

«pujar al clot del Albir» (Vi.3)

«Penyes del Albir tenen dos Atalayas, que alternativament tenen obligació de pujar a la Serra cada mati» (Vi.5)

«la Guarda de les Penyes del Albir» (Vi.7).

[La primera referència que posseïx de *les Penyes de l'Albir* és de 1561. Apareix en la «Relatione della montagna o Serra di Bernia» que va escriure G. B. Antonelli: «artiglieria si potria condure per mare ey desembarcarla tra capo Negret et *las pennas de Helvira*» i més avant esmenta «*las pennas del Helvira o del Oro*» (pp. 134, 138 de l'ed. de PASTOR & CAMPÓN 1986). No hi ha dubte que amb *Helvira* es refereix a *Albir* com veurem en el següent text de 1597: «les torres - - - de la Bombarda, de les caletes (estes dos torres estan en *les peñas del Albir* y los moros los diuen *Peñas de oro*, per lo que cativan cada dia, - - - que enguany < h > an cativat tres soldats» (autobiografia de B. Català de Valeriola, ed. per CARRERES 1929: 45). Cavanilles' (II, 240) explicava que el Castell d'Altea tenia quatare canons: «dos de ellos dirigidos hácia el cabo Negrét, y los otros dos hácia el cabo Albir, que es el meridional de la ensenada, y la punta septentrional de la sierra Helada, que nuestros marinos llaman *peñas de Arabí*», però en nota reconeix que: «su nombre verdadero es *Albir*» i remet a l'obra de Joan Antoni Mayans *Elche ilustrada*. I a la següent referència al lloc rectifica: «la sierra Helada ó *peñas de Albir*» (II, 242). J. A. Mayans, en la seua obra *Illici*, de 1771 (n'hi ha reedició facsímil, Alacant, 1982), després de parlar del Cap de l'Aljub, es refereix a «*las Peñas del Albir*, que estàn entre Calpe i Althea (*sic*: en realitat es troben entre Altea i Benidorm), de las cuales hizo mencion Jaime Roig, Anacreonte Valenciano» (p. 45). Aquestes dades del segle XVIII em sembla que fan prou llum sobre la gènesi del topònim *les Penyes de l'Arabí* (Aquesta és la forma que usen, entre altres, SANCHIS (1966:24), ROSELLÓ (1969: I, 71) i la *GERV*). Si és que realment els nostres mariners ho han dit o ho diuen així deu ser perquè deuen haver interpretat *Arabí* en lloc de *Albir* a través d'un procés com el següent: *les Penyes de l'Albir* > *les Penyes d'*Alalbir* (amb aglutinació de suposat article àrab) > *Les Penyes d'Alarbí* (per dissimilació de líquides i elisió de -r final) > *les Penyes d'Arabí* (per confusió amb el sinònim *arabí* i el cognom *Arabí*). En català nord-occidental i en el valencià del Marquesat el contacte de la preposició *de* amb un mot començat en *a-* es resol en *d'e-*, p.e. *vent d'evall*, *meló d'Elger* (Vg. VENY 1982: 130 i COLOMINA 1985: 39); això explicaria les nombroses confusions de l'article semític amb el romànic: p.e. Tاراçona escriu en 1580: «dels llochs del *Ginet*, *Sollana*...» per comptes de *Alginet* (p. 189); cf. *infra* «Torre del *Mardà*» / «Torre d'*Almardà*», «Penya del *Ifac*» / «Penya de *Alifach*». Per a una altra interpretació de *les Penyes de l'Arabí* vg. RUBIERA & EPALZA 1984: 20-22.]

l'Albufera. L'Albufereta

«la gola de la Albufera» (E.3).

«la Albufereta» (A.2). «la Cala que diuen la Albufereta» (A.a).

l'Alcocó

«lo puesto dit lo Alcocó» (Vi.11).

[ORTS (1972: 75) documenta aquest topònim en 1511: «partita dicta del **Alcocó**», «semita molendini dicti del **Alcocó**». Encara es coneix a l'hora d'ara a la Vila Joiosa: l'**Alcocó**, la Caleta de l'**Alcocó**. A Alacant, una platja s'anomena *el Cocó*. És interessant l'aglutinació de l'article àrab, bella relíquia mossàrab que trobem també en molts altres topònims de la Marina com ara

l'Aljovada (pronunciat *l'arjovâ* i *l'aljovâ* a Callosa d'En Sarrià), *Alfondons* (a la Vila Joiosa) i també en mots com *alferratge* 'farratge' (Altea), *alfalcó* 'ocell' i *albarça* 'cabàs' (Relleu, segons Josep Tormo Colomina); i cf. *infra* «lo *Algorch*».]

l'Algorg

«al puesto dit lo *Algorch*» (Cu.g).

[Un altre cas d'aglutinació de l'article àrab idèntic al de l'*Alcocó*. No trobe *Algorg* documentat enlloc. Potser és el mateix NL que actualment s'anomena *el Gorg* a Oliva.

el Baladre

«al puesto dit lo *Baladre*» (Cu.e).

el Baluard

«del *Baluart* de Benicarlò» (P.3).

los Banyets (A.3).

la Barra de la Galera (Vi.1).

[Actualment a Altea *la Barra* i *la Barreta* són roques allargades que s'endinsen en la mar, i *la Galera* una partida a vora mar entre l'Olla i el Collao (LLORENS 1983).]

barrancs

«Barranch de Aygua de Oliva»²⁰ (P.1).

«al puesto dit del Barranch de Carraxet»²¹ (Va.a).

«Barranch de Chinchilla»²² (P.10).

«cales - - - del Barranch de I < n > fern» (X.4).

«bols»

«y el puesto que diuhen *Bol* del *Bolig*» (Vi.5).

«al puesto dit lo *Bol Major*, terme de Rusafa» (Va.b); «al dit puesto del *Bolmajor*» (Va.b).

«lo *Bolnou*» (Vi.13); «al puesto dit lo *Bolnou*» (Vi.h).

[A la Serra Gelada de Benidorm, a la vora de la mar hi ha la Cova (del) *Bolig* (segons el mapa de Benidorm publicat pel PNPV l'any 1979): per la localització dedueixc que deu ser el mateix NL que el *Bol del Bolig* de les *Ordinacions*. A la Vila hi ha a l'hora d'ara la platja que anomenen del *Bon Nou* (sic), pronúncia que lamentablement reproduïeixen els rètols indicadors. En un treball excel·lent trobem una variant encara més deformatada: la Platja del *Bon Nom* (!) (ROSSELLÓ, 1969, I, 61). Per la localització no hi ha cap dubte que és el *Bol Nou* del nostre text (¿Ho veurem retolat correctament algun dia?). Una simple assimilació, combinada amb l'acció de l'adjectiu *bon* i la pèrdua —lamentable— del coneiximent del sentit de *bol* 'lloc on es fa el bol, açò és, on es calen els arts de peixca', serien els responsables de la deformació del topònim. A Altea

(20) ROSSELLÓ (1969 I: 20) esmenta el Barranc de l'Òbila devers Capicorb. Deu ser el mateix NL. No n'he trobat cap altra referència.

(21) Segons Joan Coromines (1970: 154) *Carraixet* seria el resultat mossàrab del llatí *CARICETUM* 'canyet'.

(22) Coromines (1970: 154) considera *Xinxilla* igual com el manxec *Chinchilla* resultat mossàrab de *SENTICE-LLA(S)*, mot que ha donat en català *Sencelles*.

encara s'anomena *el Bol* el lloc on atracaven les barques i els llaüts, des de la platja a l'Ermita de Sant Pere (LLORENS 1983).]

cales

- «la Cala» (Vi.9); «el Toçal de la Cala» (Vi.9).
- «la Cala» (A.2).
- «La Cala de la **Albarda**» (A.3).
- «la Cala de la **alga**» (Calp. 5).
- «la Caleta de la **alga**» (Vi.11).
- «La Cala de **Beneito**» (Vi.13).
- «la **Calablanca**» (P.6); «la **Cala Blanca**» (P.8).
- «la **Cala Blanca**» (X.1).
- «la Cala dita de la **Boneta**» (D.b).
- «les cales de la **Branca**, y del Barranch de I < n > fern» (X.4).
- «la **Cala fonda**» (Vi.10).
- «la Cala de la **Fustera**» (Calp.1).
- «la Cala dita de **Gozalvo**» (X.2).
- «la Cala dita de la **Granadella**» (X.3).
- «la Cala **Llebeig**» (Calp.3).
- «la Cala del **Lleim**» (VI.10).

[Ni la localitze ni en sé trobar documentació. Si fos una errada per **Llim**, podria ser la cala del 'fang, terra llotosa o relliscosa' (< LIMUS), o bé la Cala del *Llim(b)* (< LIMBUS) i oposar-se així a l'altre NL de la mateixa Vila Joiosa anomenat la platja del Parafís, que potser era un lloc més agradable (cf. a la mateixa Marina, al Castell de Guadalest, les partides anomenades *el Cel*, *l'Infern* i *el Purgatori*). Si realment es tractàs del **Lleim** potser l'hauríem de relacionar amb l'occità *lèime*, -a 'lègitime; franc, non frelaté; domestique; authentique; pur' (*Dalib*), mot que ja va arregar F. Mistral en el seu *TdF*: «*lèime, lèimo*: franc, anche, qui n'est pas frelaté, qui n'est pas sauvage, en parlant d'un arbre, V. *doumège*. Vin *lèime*, vin pur; *castagno lèimo*, marron», derivat del llatí LEGITIMUS, que ha donat en català *lledesme*: encara que no s'hauria de descartar relacionar-lo amb *lloime*, forma mig sàvia (< LAUDEMIIUM, segons *DCor*; però Ronjat defensava com a ètim LEGITIMUS) que després es canvià en *lluisme* per intrusió del sufix *-isme*. Però tot açò són simples conjectures.]

- «la Cala de **Peresot**» (Vi.14).

[Pere Marià Orts (1972: 72) afirma que aquesta cala s'anomena actualment a la Vila la Cala de *Pres < s > ot*, i en dona documentació de 1760: «la Caleta de Pere Sot».]

- «les Cales del **Racó de la Roqueta**» (Jo.7).
- «la Cala de **Randàs**²³» (Vi.4).
- «la Cala de **Rusafa**²⁴» (Jo.2).
- «la Cala de **S. Jordi**» (Vi.4).

camins

- «lo camí Real del Garrofer» (Jo.5).

(23) Ni la localitze actualment —segons el text es trobava entre Altea i Benidorm— ni en trobe documentació.

(24) Crec que no hi havia notícies d'aquesta *Rusafa* del Campello. Si més no jo en trobe referències.

caps

«Torre del Cap de la Alcodra» (A.1).

[El DCVB arreplega la variant *Alcodre*: «Cap de l'Alcodre: cap que limita a la banda de tramuntana la badia d'Alacant» i afirma que ve «probablement de l'àrab *al-kotr* 'la ciutat'» (etimologia ben improbable car per aquell indret no hi havia cap ciutat a prop en època àrabiga). També SANCHIS (1966: 24) accepta aquesta variant: «Cap de l'Horta (o d'Alcodre)». En el nostre text el femení és clar: «Torre del Cap de la Alcodra». També és aquesta forma la que apareix en el dietari de B. Català de Valeriola (any 1597): «les torres - - del Cap de la Alcodra» (p. 45 de l'ed. de CARRERES 1929). I també *cap d'Arcodra* en l'Atlas Català de Cresques Abraham, de 1375 (vg. LLOBREGAT 1978: 67). Tant Llobregat com Epalza em suggereixen un ètim àrab molt més versemblant que el del DCVB: *al-kodra* 'la verda' (mot que P. de Alcalà traduïa com a 'ortaliza, verdura' i 'uerde, cosa que luze'; ed. Corriente, p. 58); ètim que explicaria la posterior traducció com a Cap de l'Horta (o de las Huertas).]

«lo puesto que es diu lo Cap del atall» (Vi.8).

[Un cas evident de creació de NL a partir de la funció i ben relacionat amb els objectius de les *Ordinacions* (cf. la Torre del *Descobridor* a Xàbia). Sembla que encara s'anomena el Cap de l'Atall a Benidorm una zona de bancals, segons F.X. Llorca Ibi.]

«Torre del Cap de Canet» (Va.2).

«Torre de Capcerver» (O.2).

«Torre del Cap de Cullera» (Cu.2).

«al puesto dit del Cap de la Nau» (X.5).

«puesto dit del Cap Negre» (X.5).

«Castell de Cap Negre²⁵» (Vi.2).

«Torre de Capicorp²⁶» (P.6); «Torre de Cap Ycorp» (P.8).

«Torre Nova de Cap de Iрта» (P.6); «Cap de Iрта» (P.87).

«lo Cap de la Peña» (Calp.4).

«Torre del Cap Prim» (X.5); «lo Cap prim» (X.2).

«Torre de Caproig» (O.4).

«Torre del Cap de S. Antoni» (X.1).

castells

«Castell de Altea» (Vi.3).

«Castell de Benidorm» (Vi.5).

«Castell de Cap Negret» (Vi.2).

«Torre o Castell de les Escaleres» (Vi.6).

«Castell de Guardamar» (E.4).

«Castell de S. Jordi» (X.1).

«Castell de S. Martí» (X.1); «Castell de S. Martí de la Fontana» (X.2).

«Castell de S. Pola» (E.1).

«Castellet Tinyòs²⁷» (Jo.3).

«Castell de Vilajoiosa» (Vi.11).

(25) *Cap Negre* i *Cap Blanc* són dues partides actuals d'Altea situades a vora mar (LLORENS).

(26) Mossarabisme procedent de CAPUT CURVUM (COROMINES 1970: 153).

(27) Potser s'anomenava així pel color. Per aquesta causa interpreta V.M. ROSSELLÓ VERGER (1982: 6) els *Tinyosos* (senya dels mariners), tres o quatre pujols darrere Canet, i el *Cabo Tifoso* de Múrcia.

clots

- «al clot del Albir» (Vi.3).
- «al clot de **Perals**» (Jo.6).

el Chaedor (Vi.4).

[El mot *Jaedor* no és enregistrat al DCVB. El DCor arreplega *jaedor* o *jagudor* 'lloc on jau o fa nit el bestiar' com a viu a Flix. Potser el nostre NL *el Jaedor* es deia així perquè era un lloc adequat perquè hi descansàs una embarcació. No trobe cap sentit nàutic del verb *jaure*; però entre els tipus de nanses que esmenten BURGNET *et al.* (1988: 80) trobe *mornell a jaure*. Per ventura hi té alguna cosa a veure el nom del dic est del Port de València: *la Gitada* (ROSSELLÓ 1969: II, 46).]

el Chaonell

- «sobre el Chaonell» (Vi.9); «el Chaonell²⁸, puesto ahon pot haver una fragata, y no es pot veure de altra part» (Vi.10).

coves

- «les Coves» (Vi.11).
- «Cova del **Llop Mari**²⁹» (Jo.3).
- «Cova de **Moncaxer**³⁰» (Vi.7).

estany i estanys

- «lo Estany de Nules» (Cast.6).
- «lo estany de Corbera» (Cu.c).
- «la gola del estany» (Cu.3).
- «lo Estanyo³¹» (D.1).

L'Estufador

- «un puesto dit lo Estufador» (Vi.g).

fites

- «al puesto dit la Fita de Massamagrell» (Va.a).
- «fins fronter de Albalat a la fita de Meliana» (Va.4).
- «al puesto dit la Fita de **Rafalell**» (Va.a).

el Fornàs

- «al puesto dit lo Fornàs» (Va.2); «fins al Fornàs» (Va.3); «al puesto dit el Fornàs³²» (Va.a).

(28) El *Xaonell* perviu-encara a l'hora d'ara com a nom d'un paratge de l'illa de Benidorm.

(29) Encara hi ha una cova al Campello que s'anomena la Cova del *Llop Mari*, nom que s'aplicaria a la foca.

(30) Topònim interessant que no sé identificar i del qual no trobe referències enlloc.

(31) *Estanyó*, diminutiu de *estany* que no apareix enregistrat ni al DCVB ni al DCor. Segons ROMÁN-EPALZA (1983) l'*Estanyó* és una partida de Dénia i *lal Punta de l'Estanyó* un cap de la mateixa ciutat. La GERV (s.v. *estany*) esmenta l'estany de l'Alberca a Dénia.

(32) *Fornàs* deu ser un simple augmentatiu de *for*. EL DCVB defineix *fornàs* com a 'fornal' a Benavarri i Tamarit de Llitera i el *dóna* com a NL a Valls i a les Illes Balears; però l'etimologia que proposa és instatisfactòria: el llatí FORNACE en català només pot donar *fornau*.

fortaleses

- «Fortalees de Oropesa» (Cast.1); «Fortalea vella de Oropesa» (Cast.a).
- «Torre, ó Fortalea de S. Vicem» (Cast.b).
- «Fortalea vella» (Cast.1).

el Garrofer (Jo.5).

goles

- «la gola de la Albufera» (E.3).
- «la gola del estany» (Cu.3).
- «Torre de la Gola del Riu» (Cu.3).
- «la gola de Xaraco» (Cu.4).

Guadiana

«lo puesto dit Guadiana³³» (D.a).

guardes

- «la Guarda de en mitg, que es la del Albir» (Vi.3).
- «al puesto dit la Guarda chica³⁴» (Vi.4).

horts i hortes

- «en los Horts prop de la Ciutat» (A.3).
- «la Horta de Alacant» (A.2).

l'Ifac

«la Peña del Ifach» (Calp.4); «entre la Torre de Morayra, y el Ifach» (Calp.a).

[Si comparem la nostra variant «la Peña del Ifach» amb la documentació que sobre aquest topònim aporten CAMPÓN & PASTOR (1986: 79) —entre les diverses variants dels segles XIII-XVII que arpleguen no n'hi ha cap amb article—, ens podria sorprendre de trobar *del Ifac*. Però no és l'únic exemple: encara em sembla més interessant la variant de B. Català de Valeriola (1597): «la peña de *Alifach*, esta peña es molt alta, mes que lo Micalet y grosa com ell tres o quatre vegades, pareix de lluny ysla» (p. 45 de l'ed. de CARRERES 1929). Cf. aquesta variant amb les que esmentem en el comentari a les Penyes de l'Albir.]

illes

- «la Torre de la Illeta» (Jo.a); «Torre de «la Isleta» (Jo.4).
- «lo Illot» (Jo.5).
- «la Isla que diuhen mitjana³⁵» (Vi.5).

(33) No trobe cap referència a aquest *Guadiana* de Dénia. Sobre l'homònim espanyol, TERÉS (1986: 452-454) afirma que abans dels àrabs s'anomenava «*Ana flubium*» i esmenta l'opinió de Covarrubias segons el qual *Guadiana* fóra «río de Diana, de la fertilidad o del llanto».

(34) Segons ROMÁN-EPALZA (1983) a Benidorm hi ha el Tossalet de la *Guarda*, que potser correspon a alguna de les *guardes* del text.

(35) Per la informació que dóna el text —«dista de lo alt de la Serrà cosa de mitja llegua» és evident, que «la Isla que diuhen *mitjana*» és l'*Illa* de Benidorm i no pas l'*Illeta* que hi ha a 370 m. de la costa al peu de la Serra Gelada.

la Malladeta (Vi.h).

marina

- «dos homens de a-cavall, que corren la marina desde dita Torre fins lo estany de Corbera» (Cu.c).
«enviar altres dos Soldats montats a la marina en vista de dita Vila» (Cu.h).
«tots los Justicies dels Llochs de la marina...» (O.e.).

matissal

- «per tot lo Pinaret, y matisal» (Cast.4).

mollons

- «dit puesto del mollò» (Cu.4).
«al Mollò ahon partixen lo terme de Alacant, y Elig» (A.3);
«devès lo Mollò de Elig» (O.1).

Moncaixer

- «Cova de Moncaxer» (Vi.7) «dita Guarda de Moncaxer» (Vi.7).

La Montanya de Cullera (Cu.a).

el Morer

- «un puesto dit lo Morer» (Va.a).

el Moro

- «lo puesto dit lo Moro³⁶» (Cu.1).

el Murtal³⁷ (Vi.9).

els Pallers

- «un puesto dit los Pallers³⁸» (X.2).

les Passeres

- «un puesto dit les Passeres» (Va.a).

el Pastell

- «un puesto dit lo Pastell³⁹» (A.3).

la Pedrera (Vi.3)

- (36) Deu ser el mateix lloc que a l'hora d'ara es diu *el Moro*, la *Penyeta del Moro* a Sueca (ROSSELLÓ 1982: 2).
(37) A Benidorm hi ha actualment dos *Murtals*: un a l'*Illa* i un altre a terra ferma, segons F.X. Llorca Ibi.
(38) En sembla que es deu referir a alguna edificació per a guardar-hi la palla, més que no a muntons de palla. El *DCVB* dóna l'accepció de 'edificació' com a pròpia del català pirinenc.
(39) *Pastell* podria ser l'herba que Cavaniles (II, 334) anomena *pastell dels tintors* o bé tenir una motivació nàutica: *pastell* 'peça inferior del timó d'una barca de pescar' (*DCVB*) o 'pedaç en les quiles o escoa de les barques' (*DCor*).